

ఫలితంగా

సంభవించినవాటిని

గూర్చి-సాటిలేని

రోచన (1 : 1 -2)

పోయిన ఎండాకాలం నేను రోమేనియాలో ఉన్నప్పుడు - Madeleine L'Engle వ్రాసిన “A Wrinkle in Time” పిల్లల పుస్తకాన్ని Cindy అనే నా కుమార్తె పఠించడం చేసింది. ఆమె, Seth అనే నా మనుమడు, ఆ పుస్తకాన్ని బాగా ప్రేమిస్తారు. అదే రచయిత యొక్క యితర రచనలను కూడా చూడమని వారు నన్ను కోరారు. అందులో ప్రత్యేకించి, “A Wrinkle in Time” అనే దాని తరువాత రచనను చూడమన్నారు. వారి మాట నాకు అర్థమయ్యింది. ఒకవేళ ఏ పుస్తకానైనా నేను మక్కువతో చదివానంటే, అందులో చెప్పబడ్డ పాత్రధారులకు ఏమి సంభవించిందో యింకా తెలిసికోవాలనే ఆతురతతోనే దాన్ని క్రిందపెడతాను. దాని తరువాత వచ్చే రచన దొరుకుతుందంటే, అది నాకు తప్పక కావాలనుకుంటాను. అది నాకు దొరికినప్పుడు, దాన్ని గొప్ప అభిమానంతో సమీపిస్తాను.¹

సువార్త కథనానికి ఫలితాలున్నాయి. ఫలితాలను గూర్చి వ్రాసిన వాటిలో యిది సాటిలేనిది. ఇది క్రీస్తుయొక్క కార్యాలకు ప్రతిఫలంగా వచ్చిందే. దీన్ని మనం “అపొస్తలుల కార్యాలు” అన్నాం. “ఒక విధంగా అపొస్తలుల కార్యాలనేది క్రొత్త నిబంధనలో అతి ప్రాముఖ్యమైన పుస్తకం” అని విలియం బార్క్లే అన్నాడు.² “సువార్తలకు, పత్రికలకు మధ్య (అపొస్తలుల కార్యాలు) వంతెనగా ఉండనీ; క్రొత్తనిబంధనలో అది కీలకమైన రచనయని” Monte Cox అన్నాడు.³ “అపొస్తలుల కార్యగ్రంథం లేనట్లయితే, అది (అంటే, ఆది సంఘచరిత్ర) మనకు తెలిసియుండేదే కాదు” - అని Anthony Lee Ash గుర్తించాడు.⁴

మనకు నాల్గు సువార్త రచనలున్నాయి. వాటిలో మనం దేన్నీ పోగొట్టుకోకోరం. ఒకవేళ వాటిలో ఒకదాన్ని పోగొట్టుకొన్నా, ప్రభువైన యేసును గూర్చి మనకు ఎక్కువగానే తెలుస్తుంది. పోతే మనకు ఇరవైయొక్క పత్రికలున్నాయి. వాటిలో

ఒకదాన్నికూడా పోగొట్టుకొనడానికి యిష్టపడం. అయితే వాటిలోకూడా ఒకదాన్ని మనం పోగొట్టుకొంటే, క్రీస్తునుగూర్చి గాని, ఆయన బోధను లేక మార్గాన్నిగూర్చి గాని ఉన్న ప్రాథమిక సిద్ధాంతాన్ని మనం సాధారణంగా పోగొట్టుకో! అదెలాగున్నా క్రొత్తనిబంధన చరిత్ర రచనగా మనకు ఒక్కటే వుంది. అది అపొస్తలుల కార్యగ్రంథం. అది లేకుండా, ఆది సంఘ కార్యక్రమాలను గూర్చి మనకు అంతగా తెలిసే వీలులేదు. పౌలు పత్రికల్లో అక్కడక్కడ పరిగి ఏరుకున్నట్టు తప్ప, ఆది సంఘం యొక్క సంగతులు ఆధారపూర్వకంగా తెలియవు. గనుక అపొస్తలుల కార్యగ్రంథమే లేకుంటే, మనం ఎంత పోగొట్టుకొంటామో గదా!

మనం ఒక గొప్ప పుస్తకాన్ని చదువబోతున్నాం. అపొస్తలుల కార్యాలు దీర్ఘమైన రచన గనుక ఒక విధంగా అది మనకు సవాలుగానే ఉంటుంది. క్రొత్త నిబంధనలోని పెద్ద రచనల్లో అది మూడవది. లూకా ఏమో అన్నిటికంటే పెద్దది. మత్తయి రెండోది. అపొస్తలుల కార్యాలు కూడా దాదాపు మత్తయి రచన అంత పొడవునే ఉంటుంది. వాస్తవానికి, తక్కిన ఏ లేఖకుని కంటెను, లూకా క్రొత్త నిబంధనలో ఎక్కువ భాగాన్ని వ్రాశాడు. అయినా అతడు ఎక్కువ రచనలను వ్రాయలేదు. (సంఖ్యలో పౌలు పదమూడు వ్రాశాడు; యోహాను ఐదు వ్రాశాడు). అయితే, లూకా అపొస్తలుల కార్యాలనేవి కలిసి క్రొత్త నిబంధనలో 30 శాతం ఉంటాయి!

మన పఠనాన్ని “ఉత్సాహకరమైన క్రైస్తవ్యం” అని పిలుస్తున్నాను. ఆరంభ సంఘంయొక్క ఉత్సాహం మన పఠనంలో తొంగి చూస్తుందని నిరీక్షిస్తున్నాను. అంతకంటే ప్రత్యేకంగా, అలాటి ఉత్సాహం మన హృదయాల్లోను, జీవితాల్లోను దూరుతుందని లేక ప్రవేశిస్తుందని నిరీక్షిస్తున్నాను.

తలరాత

మీ వద్దనున్న బైబిల్లో దాని తలరాతను గమనించమనడంతో - అపొస్తలుల కార్యాల పరిచయాన్ని ప్రారంభించడం యుక్తమనుకొంటాను. బహు సాధారణమైన తలరాత “అపొస్తలుల కార్యములు” అనేది.⁵ కనీసం ఒక్క-తర్జుమాలో “The” అనే మాటను వదలివేసి “Acts of the Apostles” అని పేరుపెట్టారు.⁶ మరొక తర్జుమా “The Acts”⁷ అనే తలరాతను నిలిపింది. ఇంకోదానికి “Acts”⁸ అని మాత్రమే ఉంది.

అవి దైవప్రేరేపితమైన తలరాతలు కావు. మొదటి శతాబ్దపు సంఘం వీటిలో దేనినీ ఉపయోగించలేదు. “క్రైస్తవ ఆరంభముల చరిత్ర” అనే పేరుతో “లూకా, అపొస్తలుల కార్యాలు” ఏకరచనగా ఉండేవి. ఆ రూపంలోనే యిది సంఘాలమధ్య తిరుగుతూ ఉండేది. మొదటి శతాబ్దపు చివరి భాగంలోనో లేక రెండోవ శతాబ్దపు ఆరంభంలోనో - ఈ రెండింటిలోనుండి తొలి భాగాన్ని వేరుచేసి, మత్తయి, మార్కు, యోహాను అనే సువార్త రచనలో చేర్చారు. దానితో ఆ భాగం లూకా సువార్త

అనబడింది. ఆ సమయంలో - ఈ రెండవ భాగం అపొస్తలుల కార్యగ్రంథమయ్యింది. అప్పుడు కూడా అది పలుపేర్లతో పిలువబడింది. ఉదాహరణకు “Acts of Apostles,” “The Acts of All the Apostles,” మొదలైనవి.

“The Acts of the Apostles,” అనే తలరాత నన్ను అంతగా బాధించదు. అయితే అందులో ఉన్న సమస్య ఏమంటే- అపొస్తలులందరి అన్ని కార్యాలను అది సూచిస్తున్న భావనను అది కనుపర్చుతోంది. మొదటి అధ్యాయంలో కన్పించేది కేవలం వారందరి పేర్లుమాత్రమే, వారందరి కార్యాలు కావు. పుస్తకంలో ప్రత్యేకంగా కన్పించేది పేతురు, యాకోబు, యోహాను,⁹ పౌలు అనేవారే, ప్రాథమికంగా కొందరి అపొస్తలుల¹⁰ కొన్ని కార్యాలే అందులో ఉన్నాయి. ఈ పుస్తకం యొక్క తొలి భాగంలో ప్రత్యేకించి, పేతురు యొక్క కార్యల్లో కొన్నింటిని, రెండవ భాగంలో - పౌలు యొక్క కార్యల్లో కొన్నింటిని తెలియజేసింది.

“The Acts of the Apostles,” అనేది అతి విశాలంగాను, అతి సంకుచితంగాను ఉంది. అది అతి విశాలంగా ఉన్న కారణమేమంటే - అపొస్తలులందరి అన్ని కార్యాలను అది చెప్పలేదు. అది బహు సంకుచితంగా ఉన్న కారణమేమంటే - పేతురు, పౌలులు తప్ప - ప్రధానమైనవారుగా కన్పించే మిగిలినవారు అపొస్తలులు కారు. సువార్తను వ్యాపింపజేయడంలో తమ కర్తవ్యాన్ని నెరవేర్చిన సాధారణమైన క్రైస్తవులే అందులో కన్పిస్తారు: సైఫను, ఫిలిప్పు, బర్నబా, సీల, తిమోతి, అపొల్లో, అకుల, ఫ్రీస్కిల్ల - అనేవారు వీరిలో చేరినవారైయున్నారు.

మన పఠనం కొరకు నేను “Acts” (కార్యాలు) “The Book of Acts” (“కార్యాల గ్రంథం”) అనే పదాలను ఉపయోగిస్తాను. ఈ తలరాతలు రంగులు లేనివి. తక్కిన తలరాతల్లో ఉన్న సంకలాలను యివి తొలిగిస్తాయి.

పాఠ్యభాగం

ఈ పుస్తకాన్ని చదవడానికి మనం సిద్ధంగా ఉన్నప్పుడు, “ఈ రచనకు లేఖకుడెవరు?” “ఎవరికి?” “ఎప్పుడు?” “ఎందుకు?” వ్రాయబడిందనే ప్రశ్నలను చర్చించడం ఉపయుక్తంగా ఉంటుంది. వీటి సమాధానాలకొరకు, మన పాఠ్యభాగానికే వెళ్లదాం. మొదటి అధ్యాయం 1-2 వచనాలతో దీన్ని మొదలుపెడదాం: “ఓ థెయిఫిలా, యేసు తాను ఏర్పరచుకొనిన అపొస్తలులకు పరిశుద్ధాత్మద్వారా, ఆజ్ఞాపించిన తరువాత ఆయన పరమునకు చేర్చుకొనబడిన దినమువరకు ఆయన చేయుటకును బోధించుటకును ఆరంభించిన వాటన్నిటిని గూర్చి నా మొదటి గ్రంథమును రచించితిని.”

సంపూర్ణ సమాచారం కొరకు మొదటి అధ్యాయంలో మిగిలినదానిగుండా పారబ్రాహ్మం. దానికి తోడు, లూకా 1:1-4ను కూడా మన సమాచారానికి మూలంగా

చూద్దాం:

ఘనతహహించిన థెయిఫిలా, ఆరంభమునుండి కన్నులార చూచి వాక్యసేవకులైనవారు మనకు అప్పగించిన ప్రకారము మనమధ్యను నెరవేరిన కార్యములను గూర్చి వివరముగా వ్రాయుటకు అనేకులు పూనుకొన్నారు గనుక నీకు ఉపదేశింపబడిన సంగతులు నిశ్చయముగ జరిగివవని నీవు తెలిసికొనుటకు వాటినిన్నిటిని మొదటినుండి తరచి పరిష్కారముగా తెలిసికొనియున్న నేనును నీ పేరట వాటిని గూర్చి వరుసగా రచించుట యుక్తమని యెంచితిని.

లూకా, అపొస్తలుల కార్యాలు రెండు కూడా ఒకే పుస్తకంగా ఆదిలో ఆయాష్టలాలకు పంపబడిన సంగతిని గుర్తుంచుకొంటే, లూకా 1:1-4 ఈ రచనకు పరిచయంగా సరిపోతుంది.

లేఖికుడు

“మొదటి గ్రంథమును రచించితిని” (అపొ. 1:1) అనేది లూకా సువార్తను గూర్చి అయితే అపొస్తలుల కార్యాలు కూడా లూకా వంటిదే. లూకా సువార్త విడిచిన చోటునుండి అపొస్తలుల కార్యాలు ప్రారంభించ బడింది. వీటిని పొందినది థెయిఫిలా అనేవాడు (లూకా 1:3; అపొ. 1:1). ఈ రెండును ఒకే శైలి కలిగి ఉన్నాయి. క్రొత్తనిబంధనలోని మరి ఏ యితర రచనలో కన్పించని దాదాపు ఏభై పదాలు ఈ రచనల్లో¹¹ సహజంగా కన్పిస్తాయి. రెండింటిలో అన్యజనులు శ్రోతలైయున్నట్లు కన్పిస్తుంది (యూదుల పద ప్రయోగాలు, ఆచారాలు వివరించబడ్డాయి).¹² గనుక లేఖికుడు ఎవరైయున్నారే, మొదటిదానిని వ్రాసినవాడే రెండవ దాన్ని కూడా వ్రాసియుంటాడు.

అపొ. 1:1లో ఉన్న “నేను” అనే పదం లూకా అను ప్రియుడైనవైద్యుని (కొలస్సీ. 4:14) సూచిస్తున్నదనే విషయంలో సమస్యలేదు. అంతరంగ, బాహ్య రుజువులు దీనితో ఏకీభవిస్తాయి. బాహ్య రుజువులను ముందుగా చూస్తాం. ఈ రెండు రచనలు ప్రత్యక్షమైన నాటనుండి, అవి లూకాకే ఆరోపించబడ్డాయి గాని వేరెవ్వరికి అవి ఆరోపింపబడలేదు. ఈ వాస్తవానికి సాక్షాధారాలలో: ఐరెనియస్ (క్రీ.శ. 180; లూకా పుస్తకానికి (160-180) Anti-Marcionite Prologue అనబడేది; the Muratorian Canon (170-190) అనేదీ; Clement of Alexandria (150-217), టెర్ట్యులియన్ (150-220) అనేవి ఉన్నాయి. చరిత్రకారుడైన ఇసూబియస్ (క్రీ. శ. 325 లో వ్రాసే సమయానికి, ఈ రెండు రచనలు లూకా వ్రాశాడన్న వాస్తవానికి ప్రశ్నేలేదు.

అంతరంగ రుజువులకు అపొస్తలుల కార్యాల్లో కన్పించే “మేము” అనే పదం కేంద్రంగా ఉంది (16:10-17; 20:5-15; 21:1-18; 27:2-28:16). ఇక్కడ సూచించబడిన వివరణల్లో - లేఖికుడు పౌలుతో పాటు ప్రయాణాల్లో ఉన్నట్లు - ప్రథమ పురుషలోనుండి ఉత్తమ పురుషలోనికి మార్చడంవలన తెలుస్తుంది.

తొలిగించు పద్ధతిని ఉపయోగించడం ద్వారా, ఆ అవకాశం లూకా వరకు వచ్చేలా కుదించవచ్చు.¹³ గుర్తించదగిన అంతరంగ రుజువుల్లో మరొకటి ఏమంటే- వైద్యానికి సంబంధించిన పద ప్రయోగం ప్రత్యేకించి లూకా పుస్తకంలో ఉన్నాయి. కేవలం ఈ పద ప్రయోగాలే నిర్ధారించే రుజువులు కానేరవు. అయితే దాని లేఖకుడు వైద్యుడైయుండవచ్చునని అవి సూచిస్తాయి.¹⁴

(తన్నుగూర్చి తాను చెప్పుకోడు గనుక) లూకాను గూర్చి మనకు అంతగా తెలియదు. ఏది ఎలాగున్నా, అతన్ని గూర్చి మనం అనేక వాస్తవాలను ఊహించవచ్చు. లూకా అన్యజనుడు, అతడు గ్రీసు దేశస్థుడైయుండవచ్చు.¹⁵ పారంపర్యాన్ని బట్టి, సిరియాలోని¹⁶ అంతియోకయకు లూకా చెందినవాడైనట్లు చెప్పబడింది. అతడు ప్రభువైన యేసుకు ప్రత్యక్షసాక్షికాడు (లూకా 1:2), కాని పౌలు సహచరులతోపాటు జతపనివాడైయున్నట్లు కన్పిస్తుంది (ఫిలోమోను 24). “ప్రియుడైన” అని కొలస్సీలో ఉన్న పద ప్రయోగాన్ని బట్టి, అతడు రమ్యమైన బుద్ధి కలవాడైయున్నట్లు కొలస్సీ. 4:14లో గుప్తమైయుంది.

లూకాను గూర్చి గుర్తించదగిన ఒక వాస్తవమేమంటే - అతడు వైద్యుడు (కొలస్సీ. 4:14). పౌలుయొక్క శరీర దౌర్బల్యాల దృష్ట్యా (2 కొరింథీ. 12:7-10), తన సొంత వైద్యుడు తనతో కూడా ప్రయాణం చేయడం ఎంత ఉపయుక్తంగా ఉంటుందో మనం చూడవచ్చు! (2 కొరింథీ. 11:23-27).

లూకా వైద్యునికంటే అతీతుడే. పౌలు సహించిన అనేక శ్రమలను తానుకూడా అనుభవించిన ధైర్యశాలి. అతడు సంఘాన్ని బలపరచినవాడు. పౌలుయొక్క బృందం ముందుకు సాగిపోగా, లూకా ఫిలిప్పీలో నిలిచిపోయినట్లున్నాడు. అతడు పౌలుకు నమ్మకమైన స్నేహితుడైయున్నాడు, తక్కినవారు పౌలును విడిచివెళ్లినప్పుడు, లూకా తనతోకూడా ఉన్నాడు (ఫిలోమోను 24; 2 తిమోతి 4:11).

అన్నిటికంటే లూకానుగూర్చి అతి విశేషమైన సంగతి ఏమంటే- అతడు ప్రేరేపింపబడినవాడు. మనము లూకా, అపొస్తలుల కార్యల గ్రంథాలు చదివేటప్పుడు, ఆ “ప్రియుడైన వైద్యుడు” విమర్శనాత్మకమైన మనస్సుగల పండితుడైయున్నట్లు తేటబడుతూ ఉంటుంది. ఏది ఎలాగున్నా, అతని ఈ రెండు రచనలు తన తెలివి తేటలకు ఫలితంగా వచ్చినవని మనమెన్నడూ తలంచరాదు, 2 పేతురు 1:21 లో సూచింపబడిన మనుష్యులు పరిశుద్ధాత్మచేత ఎంతగా ప్రేరేపింపబడ్డారో, లూకా కూడా అంతగానే ప్రేరేపింపబడ్డాడు. పౌలు అతనిమీద చేతులుంచుటవలన లూకాకు ఈ ధైవప్రేరేపణ కలిగి యుండవచ్చు. ఆది క్రైస్తవులకు అద్భుతకరమైన శక్తుల నివ్వడానికి, అపొస్తలుడైన పౌలు అలాచేస్తూ ఉండేవాడు (అపొ. 19:6ను

పోల్చిచూడు). తనతో పయనించిన మరొకని మీద పాలు తన చేతులుంచినట్టు చూడగలం (2 తిమోతి 1:6). గనుక తాను లూకా మీద చేతులుంచలేదనడం పొరపాటే కావచ్చు. కృపావర్షాల్లో ఒకటి - “ప్రవచించడం”; అంటే, దైవ ప్రేరేపణతో బోధించడం (1 కొరింథీ. 12:10).¹⁷ లూకా పొందింది ఈ వరమైయుంటుంది.

పొందినవాడు

లూకా, అపొస్తలుల కార్యాలనే రెండు రచనలు “థెయిఫిలాకు”¹⁸ వ్రాయ బడ్డాయి. థెయిఫిలా అనేది గ్రీకులో రెండు పదాలు ఏకమైయున్న మిశ్రిత పదమైయుంది. *Theos* (“దేవుడు”); *philos* స్నేహసంబంధమైన ప్రేమ, *philia* (క్రియావాచకం) అనే మాటల కలయికలో థెయిఫిలా ఏర్పడింది. ఈ పేరుకు అర్థం - “దేవుని ప్రేమించువాడు”; లేక దేవునిచే ప్రేమింపబడినవాడు¹⁹ అని ఉండవచ్చు. మరో రకంగా చెప్పాలంటే - “దేవుని స్నేహితుడు; లేదా దేవునికి ప్రీయుడు” అనే భావాన్నికూడా యిందులో చేర్చవచ్చు.

“థెయిఫిలా” ఎవడు? అనే దానిమీద అనేక ఊహలు బయలుదేరాయి. అతడు నిజమైన వ్యక్తియని చాలమంది నమ్ముతారు. కొందరైతే, అతడు వాస్తవమైన వ్యక్తికాడు. అయితే దేవుని ప్రేమించేవారి, లేక దేవునిచే ప్రేమింపబడే వారికి ప్రతినిధియని భావించబడుతుంది. రోము యొక్క రాజ నగరులో అందరికీ ఎర్పకైయున్న రోమా వ్యక్తియొక్క మారుపేరేయది అని కొందరు అన్నారు. లేక పాలుకు నీరో ఎదుట నిలిచిన న్యాయవాదియని యింకా కొందరు భావించారు. వీటన్నిటిని మించిన తమాషా సలహా ఏమంటే - థెయిఫిలా అనేవాడు లూకాకు గురువైయుంటాడు అనేది. (ఈ రూపచిత్రంలో - లూకా తన జీవితాన్ని బానిసగా ప్రారంభించాడనీ, తన యజమానుని ప్రాణసంకటమైన వ్యాధినుండి లూకా అతన్ని బాగు చేశాడనీ; అందునుబట్టి థెయిఫిలా లూకాను స్వతంత్రునిగా చేశాడనే కథ కూడా ఉంది. అందువలన లూకా కృతజ్ఞతతో ఈ రచనలను అతనికి అంకితం చేశాడని చెప్పేవారున్నారు).²⁰

వీటన్నిటికంటే ఉత్తమమైన మార్గమేదంటే - రోమా అధికారిగా ఉన్న థెయిఫిలా అనే ఒక నిజమైన వ్యక్తికి లూకా వ్రాశాడు అనడమే! థెయిఫిలా అనేది ఆ దినాల్లో ఒక సర్వసాధారణమైన పేరు “Most excellent” - అని గౌరవ కారణంగా పిలువ వచ్చునుగాని; అది రోమా అధికారులకు బిరుదుగా యివ్వబడింది (23:26; 24:3; 26:25). లూకా 1:1-4 లో థెయిఫిలా (దాదాపు క్రొత్తగా) క్రైస్తవుడయ్యున్నట్టును, క్రీస్తుయొక్క జీవితాన్నిగూర్చి, సంఘంయొక్క ఆరంభదినాలను గూర్చి తనకు “ఉపదేశింపబడిన సంగతులు నిశ్చయముగా జరిగినవని” అతడు తెలిసికొనడానికి అతని పేరట వాటిని వరుసగా రచించినట్టును సూచిస్తుంది.

అయినా లూకా తన రచనలను థెయిఫిలాకు ఎందుకు సంబోధించాడు అనే ప్రశ్న మనకు యింకా ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తునే ఉంది.²¹ ఇంకా మనం కొన్ని పిచ్చి ఊహలను ఊహించవచ్చు. ఉదా: థెయిఫిలా లూకాను కొన్ని పరిశోధనాత్మకమైన ప్రశ్నలు అడిగి యుండవచ్చు. లూకా ఈ అవకాశాన్ని ఉపయోగించుకొని, అతనికి బోధించడానికి యివి వ్రాసియుండవచ్చు. ఒకవేళ థెయిఫిలా లూకా యొక్క రచనలను సిద్ధం చేయడంలో, ప్రతులు చేయించడంలో, పంపిణీచేయడంలో పోషకుడై యుండవచ్చు. (ప్రతులు చేతితో వ్రాయబడేవి గనుక ఎక్కువకాలం, ఖరీదు అయ్యే అవకాశం కూడా ఉంది). ఒకవేళ రోమా సమాజంలో క్రైస్తవ్యాన్ని గూర్చిన అవమాన కరమైన మాటలను నిరోధించడానికి ఈ పని చేశాడేమో. లూకా థెయిఫిలాకు సహాయం చేయడం ద్వారా, నాటి రోమా ప్రపంచంలో, తన ద్వారా ఆ అంతస్తుకు చెందిన రోమా సమాజానికి సహాయం చేయడానికి కాబోలు! లేదా పైన చర్చించబడినవి గాక యింకా మనం కనుగొనలేని అనేక యితర కారణాలవలన ఆ రచనలు వ్రాయబడియుండవచ్చు.

అపొస్తలుల కార్యాలను పొందినవానిని గూర్చిన సమాచారాన్ని మనం వదలక ముందు, థెయిఫిలా అనే పేరుతో వ్రాయబడిన ఆ రచనలు కేవలం అతనికి మాత్రమే ఉద్దేశించబడినవన్నట్టు భావించ నవసరంలేదు. కొన్ని పత్రికలు కూడా వ్యక్తులకు వ్రాయబడ్డవే. అయినా మనందరికీ వాటిలో వర్తమానమున్న కారణాన అవి భద్రపరచబడ్డాయి. మనం దేవుని ప్రేమించి, ఆయనచే, ప్రేమింపబడినట్లయితే, అపొస్తలుల కార్యాల నీకొరకు ప్రత్యేకంగా ఉద్దేశించబడింది.

ఉద్దేశం

థెయిఫిలాను గూర్చి చర్చించినప్పుడు - “ఎందుకు?” అనే ప్రశ్నను ప్రవేశ పెట్టాం. ప్రశ్నను మరోరూపంగా అడుగుదాం: ఈ గ్రంథాన్ని వ్రాయడంలో లూకా యొక్క ఉద్దేశమేమి?

కొన్ని గ్రంథాలకున్నట్టు లూకాయొక్క అపొస్తలుల కార్యాలకు ఉద్దేశాన్ని సూచించే ప్రతిపాదన లేదని అనేకమంది పండితులన్నారు. లూకా 1:1-4 లూకాకు మాత్రమే కాకుండా అపొస్తలుల కార్యాలకు కూడా పరిచయంగా ఉన్నందున, అది నిజమైన ప్రతిపాదనకాదు. లూకా 1 వ అధ్యాయంలోని మొదటిభాగం, అపొస్తలుల కార్యాల మొదటి అధ్యాయాన్ని కలిపి ఆలోచిస్తే, లూకా ఉద్దేశమేమో మనం కొంతవరకు గ్రహించవచ్చు.²²

లూకాకు చారిత్రక ఉద్దేశం ఉంది! లూకా, అపొస్తలుల కార్యాల కేవలం చరిత్ర సంభవాల సమాచారమే కాకపోయినా, క్రీస్తును గూర్చియు, ఆయన సంఘాన్ని గూర్చియు చరిత్ర వాస్తవాలను అవి ఉద్ఘాటిస్తున్నాయ్. లూకా చరిత్రకారుడు అనడానికి

కొన్ని వాస్తవాలను గుర్తించవలసియుంటుంది. అతడు **శ్రద్ధగల** చరిత్రకారుడు. అతడు - “మొదటినుండి తరచి పరిష్కారముగా తెలిసికొన్నాడు” (లూకా 1:3). అతడు వివరణ వెంట వివరణ యిచ్చాడు: వందమంది వ్యక్తులపేర్లు, వంద స్థలాలపేర్లు, రోమీయుల రాజకీయ చట్టాలు, స్థానిక ఆచారాలు, వగైరాలను యిచ్చాడు. అతడు ఖచ్చితమైన చరిత్రకారుడు. గతకాలంలో ఈ రచన యొక్క ఖచ్చితపు స్థితి ప్రశ్నింపబడింది. కాని కాలం, పురాతత్వ వస్తు శాస్త్రం వాటిని రుజువు పరచాయి.²³

లూకా **ప్రేరేపింపబడిన** చరిత్రకారుడు. అనేక మూలాలనుండి అతడు సంగతులను సమకూర్చాడు. అపొస్తలుల కార్యాల తొలిభాగం కొరకు, అతడు పౌలుతో పాటు యెరూషలేమునకు వెళ్ళినప్పుడు (అపొ. 21:17), అక్కడ అనేకమంది వ్యక్తులతో సంప్రదించియుండవచ్చు. ఈ రచనలోని రెండవ భాగం కొరకు- తన సొంత అనుభవంలోనుండి కొన్ని, పౌలు యొక్క జ్ఞాపకాల్లోనుండి కొన్ని అతడు వాడుకొని యుండవచ్చు.²⁴ అగ్రిప్ప రాజు, ఫేస్తు వగైరా వారి అనుభవాలు (అపొ. 25:13-22; 26:30-33). దైవ ప్రేరేపణవలన తప్ప వేరేవిధంగా తెలిసికొనే అవకాశం కలుగకపోవచ్చు. పౌలు తన చేతులను లూకామీద ఉంచి, అతనికి అద్భుతశక్తి నిచ్చాడనడంలో సందేహంలేదు. **లూకా యొక్క వర్తమానానికి అతిప్రాముఖ్యమైన మూలం- దేవుని పరిశుద్ధాత్మయే!**²⁵ లూకా యొక్క పరిశోధనలను తేలికగా తీసివేయాలని కాదుగాని, సంగతులు అలా నిశ్చయంగా జరిగినవని తెలిసికొనడానికి గాను లూకా యొక్క ప్రయాసగాక, పరిశుద్ధాత్మ యొక్క నడిపింపే అసలైన మూలమైయుంది.

లూకా చరిత్రకారుడనడానికి మరొక విషయాన్ని గుర్తించవలసివస్తుంది. లూకా చరిత్రవాస్తవాలను **ప్రత్యేకించి ఏరి తీసికొన్నాడు**. చరిత్ర కారులందరు అవస్యంగా అలాగే వాస్తవాలను ఏరి తీసికొన్నవారైయుండి తీరాలి. అలా ఏరి తీసికొన్న లూకా పనికి - అపొ. 1:8 ఒక తాళపు చెవిని మనకిస్తుంది. అక్కడ ప్రభువైన యేసు తన శిష్యులతో - “మీరు యెరూషలేములోను, యూదయ సమరయ దేశముల యందంతటను భూదిగంతములవరకును నాకు సాక్షులైయుండురు” అని తెలిపారు. గనుక సంఘంయొక్క ఆరంభదినాల్లో జరిగిన దానినంతటినిగూర్చి లూకా వ్రాయలేదు. అయితే ఎక్కడో ఒక మూలన ప్రారంభమైన సువార్త, దాదాపు ముప్పై సంవత్సరాలు పైబడిన కాలంలో రోమా సామ్రాజ్య మందంతటను ఎలా వ్యాప్తి చెందిందో తెలియజేయడానికి అతడు నిగాపెట్టినట్లున్నాడు! (ఈ రచనయొక్క ముగింపు ఏమైయుంటుంది? అనే కష్టతరమైన ప్రశ్నకు సమాధానమివ్వడానికి యిది సహాయపడుతుంది. గనుక లూకా యొక్క ఉద్దేశాల్లో ప్రధానమైనదిగా యిదే ఉన్నట్లయితే, ఈ గ్రంథం యొక్క పని సఫలమైనట్టే. ఎందుకంటే - సువార్త రోములో పనిచేసే సమయాన్ని గమనించి, రచన ముగించడం జరిగింది).

లూకాకు క్రైస్తవ్యాన్ని గూర్చిన ఉద్దేశం ఉంది. అపొ. 1:1-2లో యేసు “చేయుటకును బోధించుటకును ఆరంభించిన వాటన్నిటినిగూర్చి నా మొదటి గ్రంథమును రచించితిని” అని లూకా అంటున్నాడు. “ఆరంభించిన”²⁶ - అనే మాటలో “రెండవది” మొదటి దానిని కొనసాగించడానికే ఉద్దేశింపబడినట్లు సూచిస్తుందని అనేకమంది వ్యాఖ్యానకర్తలు అంటున్నారు. నేను వారితో ఏకీభవిస్తున్నాను. యేసు చేయుటకును బోధించుటకును ఆరంభించినవన్నిటిని కొనసాగించారు అనేది రెండవ గ్రంథం అంతరికంగా తెలియజేస్తుంది.

అపొ.కార్యాలు - వాస్తవాలు

లేఖీకుడు	లూకా
పొందినవాడు	థెయోఫిలా
రచనా కాలం	క్రీ.శ. 62 లేక 63?
వ్రాయబడిన చోటు	రోము?

అపొస్తలుల కార్యల్లో కన్పించే అనేక ప్రసంగాల్లో, వైవైన చూస్తుంటేనే, ప్రభువైన యేసును ఘనపరచేదే ప్రధాన కార్యమన్నట్లు ఎవరినైనా ఒప్పిస్తుంది. ఏది ఎలాగూన్నా, లూకాకు మాత్రం ప్రభువైన యేసు ప్రసంగాంశం మాత్రమే కాదు. ఆయన అతనికి సమీపంగా ఉన్న సజీవుడు.²⁷

వారు లోకానికి సువార్తను తీసికొని పోయేటప్పుడు, ప్రభువు వారితో ఉంటానని తన అపొస్తలులకు వాగ్దానం చేశారు (మత్తయి 28:18-20)! గనుక తాను వాగ్దానం చేసినట్టే ప్రభువైన యేసు తన పనిని కొనసాగించినట్లు తన పాఠకులు తెలిసికోవాలని లూకా కోరాడు.

అందునుబట్టి, వాస్తవంగా ఈ కార్యాలు అపొస్తలుల కార్యాలు కావు. కనీసం అవి పేతురు, పౌలుల కార్యాలైనా కావు. ఇవి పరిశుద్ధాత్మ కార్యాలు²⁸ అనడానికి కూడా ఆలోచింపవలసివస్తుంది. అవి క్రీస్తు ప్రభువుయొక్క కార్యాలే అనేది నిస్సందేహం. క్రీస్తుయొక్క ప్రజల జీవితాల్లో పరిశుద్ధాత్మ పనిచేస్తూ ఉండగా, జరిగించబడుతున్న క్రీస్తు ప్రభువుయొక్క కార్యాలే అవి!

యేసు చేయుటకు ఆరంభించినవి - సువార్తల్లో పదిల పరచబడ్డాయి. ఆయన కొనసాగించిన కార్యాలు - “అపొస్తలుల కార్యల్లో” దాఖలు చేయబడ్డాయి. సువార్తల్లో పదిలపరచబడ్డ కార్యాలపట్టి ఈ క్రింద యివ్వబడింది: పరిశుద్ధాత్మను పంపుతానన్న ప్రభువు వాగ్దానంతో దీన్ని ప్రారంభిద్దాం (యోహాను 16:7, 12-13). సంఘాన్ని

స్థాపిస్తానన్న ఆయన వాగ్దానం (మత్తయి 16:18-19); సంఘం (రాజ్యపు) ద్వారం తెరవడానికి పేతురుకు ఆధిక్యత నిస్తానన్న వాగ్దానం (మత్తయి 16:18-19); ఆయన తన అపొస్తలుల కిచ్చిన ఆనతి (మత్తయి 28:18-20; మార్కు 16:15-16); అపొస్తలులకు అద్భుతశక్తులు యివ్వబడతాయన్న వాగ్దానం (మార్కు 16:17-18);²⁹ వ్యతిరేకత వస్తుందన్న ఆయన వర్తమానం (యోహాను 15:18-25); అంతిమ విజయాన్ని గూర్చిన ఆయన అభయం (యోహాను 14:1-3); మొదలైనవి యిందులో చేర్చబడ్డవే.

ఇకపోతే, అపొస్తలుల కార్యక్లామో మిగిలిన కార్యక్రమం, అంటే - అక్కడ పూర్తికాని పని యిక్కడ కొనసాగించబడింది. అపొస్తలుల కార్యక్రమాన్ని అర్థం చేసికొనడంలో లూకా తన రచనను ఎందుకు అలా ముగించాడు? అన్న కలవరపరచే సమస్యకు- యేసు అనే వ్యక్తిపై ఆ రచన స్పష్టంగా నిలిపిన దృష్టి సహాయపడుతుంది. పౌలు యొక్క జీవితగా ధను తెలియజేయడమే లూకా యొక్క ఉద్దేశమైయుంటే, సమస్యకు పరిష్కారం లేకుండానే రచన ముగించబడినట్లుండేదే. కాని యేసును గూర్చి చెప్పడమే లూకా యొక్క ఉద్దేశమైనప్పుడు, రెండు సంవత్సరాలైన తరువాత పౌలుకు రోములో ఏమి సంభవించిందో - అనేది అంతప్రాముఖ్యమైనది కాదని తేలుతుంది.

లూకాకు సంఘసేవకై యితర చోట్లకు పంపే ఉద్దేశముంది.³⁰ “తాను ఏర్పరచుకొన్న అపొస్తలులకు పరిశుద్ధాత్మ ద్వారా ఆజ్ఞాపించిన తరువాత” ప్రభువైన యేసు ఆరోహణమైనట్టు, అపొ. 1:2 సూచిస్తుంది. “ఆజ్ఞాపించిన” అనే పదం సాధారణమైనది, గనుక ఆయన వారికి యిచ్చిన ఆజ్ఞలలో వేటికైనా అది వర్తిస్తుంది. అయితే ఈ సందర్భంలో, తన అపొస్తలులకు “నియమించిన గొప్ప పనికి” వారిని పంపడానికని ఈ ఆజ్ఞ జారీచేయబడింది. ఇలా జారీచేయబడిన ఆజ్ఞ లూకా 24లో కనిపిస్తుంది. అది ఆయన ఆరోహణానికి ముందు సూచించబడింది (లూకా 24:44-49).³¹

Western Text ఆ వచనాన్ని చదవడంలో యిలా పొడిగించబడింది: “... పరిశుద్ధాత్మద్వారా తాను ఏర్పరచుకొన్న అపొస్తలులకు ఆజ్ఞాపించి, సువార్తను ప్రకటించడానికి ఆనజ్ఞె దినమువరకు”³² “యెరూషలేములోను, యూదయ, సమరయ దేశముల యందంతటను భూదిగంతముల వరకును నాకు సాక్షులై యుందురని” అపొ. 1:8లో యేసు తన శిష్యులకు తెలియజేసిన సమాచారంతో యిది చక్కగా ముడివేయబడుతుంది. సంఘంయొక్క పని తుదముట్టించడమే అపొస్తలుల కార్యల ముఖ్యమైన కథారేఖయైయున్నట్లుంది.

లూకాకు యిది న్యాయమని కనువరచే ఉద్దేశం ఉంది: “apologetic” అనే పదం “apologia” అనే (గ్రీకుపదంనుండి వచ్చింది. దానికి “న్యాయమని కనువరచుట” అని అర్థం. (కీస్తును గూర్చి), క్రైస్తవ్యాన్నిగూర్చి తప్పుడు భావాలు లూకా దినాల్లో

ప్రచారంలో ఉన్నాయి. “ఈ మత భేదమును గూర్చి అంతట ఆక్షేపణ” చేస్తున్నారు (అపొ. 28:22). లూకా 1:1-4 ను బట్టి, లూకా యిలాటి తప్పు అభిప్రాయాలను దిద్దడానికి తన రచనను ఉద్దేశించినట్లున్నాడు. మరి ముఖ్యంగా, రోమా ప్రభుత్వానికి సంబంధించి, తన రచనలు క్రైస్తవ్యాన్ని గూర్చి సద్భావాలు కలిగేలా చిత్రిస్తున్నాడు.³³

క్రైస్తవులు రోమా ప్రభుత్వాన్ని కూలద్రోయడానికి ప్రయత్నించే వారుకారు; వారు పాపాన్ని జయించడానికి పూనుకున్నవారని లూకా తన అపొస్తలుల కార్యాల రచనలో వక్కాణించాడు. రోమా అధికారుల్లో అనేకులు క్రైస్తవ్యాన్ని సగౌరవంగా చూచినట్లు అతడు గుర్తించాడు. అలా చేయనివారు రోమా చట్టానికి వ్యతిరేకంగా వ్యవహారించినట్లు లూకా చూపాడు. రోమా ప్రభుత్వంలో తొందరలు కలిగించేవారు యూదు లేగాని, క్రైస్తవులు కారని అతడు తెలిపాడు.

ఈ సందర్భంలో, క్రైస్తవ్యమనేది పాతనిబంధన ప్రవచనాల నెరవేర్చేయని లూకా నొక్కి చెప్పాడు. యూదామతానికి క్రైస్తవ్యమనేది దేవుడు రూపించిన శ్రేష్టమైన పథకమే గనుక యూదామతం చట్ట బద్ధమయిందిగా రోముచే ఎలా కాపాడబడుతుందో, అలాగే క్రైస్తవ్యం కూడా ఆదరణ పొందాలని లూకా ఉద్దేశించినట్లున్నాడు.³⁴

లూకాకు బోధనాభ్యాస ఉద్దేశముంది: “didactic” అనే పదం - “ఉపదేశం, సిద్ధాంతం, నేర్పు” అనే అర్థమిచ్చు - “didache” అనే గ్రీకు పదంనుండి వచ్చింది. థెయోఫిలా అనే వ్యక్తి ముందుగా ఉపదేశింపబడినా, ఆ సంగతులు నిశ్చయంగా జరిగాయని అతడు తెలిసికొనేలా, లూకా తన రచనను ఉద్దేశించాడు (లూకా 1:4). లూకా సువార్త, అపొస్తలుల కార్యాల అనే రచనలు సత్యాన్ని బోధించే డాక్యుమెంటులై యున్నాయ్.

అపొస్తలుల కార్యాల మతశాస్త్రపు రిఫరెన్స్ బుక్ కాదు. ఈ రచనలో ఎక్కువగా సిద్ధాంతం గుర్తించబడినవి. ఈ రచనలో గుండా మనం వెళ్లేటప్పుడు - రక్షణ, సంఘం, పరిశుద్ధాత్మపని, వగైరా అంశాలు అందు బోధింపబడినట్లు కనుగొనగలం.

రచనా కాలం

అపొస్తలుల కార్యాల ఎప్పుడు వ్రాయబడింది? “కట్టుకథలు వృద్ధిచెందేటట్లు సమయాన్ని వదలేలా?” (వారు చెప్పుకొన్నట్లు) రెండవ శతాబ్ద కాలాన్ని అపొస్తలుల కార్యాల రచనకు ఆపాదించిన “లిబరల్ స్కాలర్స్”ను నిరాకరిస్తాం.

ఈ రచనకు నిఖచ్చియైన కాలం ... చెప్పనొల్లపడదు. గాని, క్రీ.శ. 62-63లో ఈ రచన పూర్తిచేయబడినట్లు నేను అభిప్రాయ పడుతున్నాను. ఈ రచనలో చివరిడానికి ముందు వచనంలో సూచించబడిన రెండు సంవత్సరాల అంతానికి యిది సరిపోతుంది.³⁵ పౌలు జీవితగాథను వ్రాయడం లూకా యొక్క ఉద్దేశం కాకపోయినా, లూకా యొక్క ఈ రచన ముగించడానికి ముందే ఆ సంఘటన జరిగియున్నట్లయితే,

పౌలు సీరో యెదుట నిలిచినప్పుడు అతనికి ఏమి సంభవించిందో - లూకా తెలుపకయున్నాడని నమ్మడం కష్టంగా ఉంటుంది. అది ఒకే లైనులో చూపించి యుండవచ్చు.³⁶

ఏది ఎలాగున్నా, రోమును - రోమీయులను లూకా మంచి వెలుగులో చూపించాడు. క్రీ.శ. 64లో రోము కాలిపోయిన తరువాత, క్రైస్తవుల హింస అప్పటికే ప్రారంభమైయుంటే, ఆ వెలుగులో రోమును చూపడం వింతగా ఉండియుండేదే. ఎఫెసు పెద్దలను తిరిగిచూస్తానని పౌలు తలంచలేదు (అపొ. 20:38). వారిని అతడు చూడనట్టే ఉన్నాడు (1 తిమోతి 1:3).³⁷ కొందరు భావించినట్లు, ఒకవేళ పౌలు విడిపింపబడి తిరిగి ఎఫెసును సందర్శించియున్నట్లయితే, అపొ. 20 లో, సందేశాన్ని లూకా మరోవిధంగా చిత్రించియుండేవాడే!

రచనా స్థలం

లూకాకు తన రచనలను (లూకా సువార్త, అపొస్తలుల కార్యాలు) వ్రాయడానికి చాలా కాలం పట్టియుండవచ్చు. పౌలుతో ప్రయాణం చేస్తున్నప్పుడు లూకా డెయిరీ వ్రాస్తూ ఉండేవాడేమో. లూకా సువార్త, అపొస్తలుల కార్యల్లో ఎక్కువ భాగం, లూకా యెరూషలేమును సందర్శించేటప్పటికే వ్రాసియుండవచ్చు (21:17). పౌలు కైసరయలో రెండు సంవత్సరాలు చెరలో ఉండగా (అపొ. 24:27), లూకా పాలస్తీనాలో నిలిచి వర్తమానాన్ని సేకరించి వ్రాసే అవకాశం ఎక్కువగా ఉంది.³⁸ ఆ రెండు సంవత్సరాలు గతించిన పిమ్మట లూకా పౌలుతోపాటు రోముకు వెళ్లి (27:1), అక్కడ అతనితోనే ఉండిపోతాడు (ఫిలోమాను 23). మన తేదీలు రైటైయున్నట్లయితే, రోములో ఈ రచన పూర్తి అయ్యుండాలి. కాని ఈ రచనకు - ఎఫెసు, సిరియాలోని అంతియొకయ, కైసరయ, వగైరాలో ఒకటి రచనా స్థలమన్నట్లు యితరులు సూచించారు. స్థలం ఏదైనా, గ్రంథం యొక్క సందేశాన్ని అది బాధించదు.

ముదింపు

అపొస్తలుల కార్యగ్రంథాన్ని మనం చదివేటప్పుడు, అది ఒకవైపు మనలను ఉత్తేజపరుస్తూ ఉంటుంది; మరోవైపు చలిపుట్టించుతూ ఉంటుంది. ఆది క్రైస్తవులు ప్రభువుకొరకు జరిగించిన కార్యాలు మనలను ఉత్తేజపరుస్తాయి. దేవుని సహాయంతో, గతంలో జనులు ఏమిచేశారో, తిరిగి నరులు ఏమి చేయగలరో మనం గుర్తించుతాం. అయితే, మరోవైపు ఆది సంఘంతో మనలను మనమే పోల్చుకొంటే, మనకు శీతలమే పుట్టుకొస్తుంది. ఆది సంఘం యొక్క పనిని, నేటి స్థానిక సంఘాల పనితో పోల్చిచూస్తే, అణుశక్తితో ప్రేలే తుపాకి గొట్టపు శబ్దాన్ని, బొమ్మ తుపాకి శబ్దంతో పోల్చినట్లుంటుంది. ఆది క్రైస్తవులు భూలోకాన్ని “తల్ల క్రిందులు చేసేవారు” (అపొ.

17:6; KJV). అయితే మనలో ఎక్కువ మందిమి లోకాన్ని కదిలించలేకపోతున్నాం! గనుక ఆది క్రైస్తవుల విశ్వాసాన్ని కొంతవరకు మనం పుంజుకొని “భూలోకాన్ని కదిలించే” జనంగానైనా రూపొందగలమని నా నిరీక్షణ.

దశ్య సాధనాఽకూచనఽ

ఈ పాఠానికి, రాబోయే పాఠానికికూడా “visual-aid” బహు సామాన్యమైనదే. ముఖ్యమైన పాయింట్లు (శ్రోతలకు చూపించాలి. నీకు overhead projector లేకపోతే, పాయింట్లును నల్లబల్లమీద చాక్తో వ్రాయవచ్చు). నేనుకూడా ఆయా వాస్తవాలను బోర్డుమీదనే ఉదహరించాను. ఉదా: లూకా సంఘటనలను ఏరి తీసికొన్న చరిత్ర కారుడన్న సంగతిని గూర్చి మాట్లాడేటప్పుడు, బోర్డుమీద ఒక చుక్కపెట్టి, అది యెరూషలేం అని వ్రాస్తాను. అక్కడ నుండి ఆయా స్థలాలకు అపొస్తలులు, తక్కిన క్రైస్తవులు వెళ్ళినట్టు గీతలు గీస్తాను.

ఈ స్టడీ యంతటికీ, క్రొత్తనిబంధన ప్రపంచాన్ని చూపించే పెద్ద map ను చూపించగలిగితే బాగుంటుంది.

క్లాసు రూములో ఈ సమాచారాన్ని ఉపయోగించ దలచుకుంటే, కార్డులమీద మెయిన్ పాయింట్స్ వ్రాసి, విద్యార్థుల మనస్సులో వాటిని పెట్టవచ్చు. కార్డుమీద ఒకవైపు ప్రశ్న, మరోవైపు సమాధానం వ్రాసి చూపింపవచ్చు. లేదా కార్డుమీద ప్రశ్నను చూపించి సమాధానం విద్యార్థులనుండి రాబట్టవచ్చు.

సూచనలు

¹ఇలాటి వ్యక్తిగతమైన ఉదాహరణలు కాకపోతే, మీ యిష్టమైన మరో విషయాన్ని ఉదాహరణగా నీవు ఉపయోగించుకోవచ్చు. ²William Barclay, *The Acts of the Apostles, The Daily Bible Study Series*, rev. ed. (Philadelphia, Pa: Westminster Press, 1976), 1. ³Monte Cox, *Acts of the Apostles* (Syllabus, Harding University, Searcy, Ark., 1993), 1. ⁴Anthony Lee Ash, *The Acts of the Apostles, Part 1, The Living Word Commentary*, ed. Everett Ferguson, (Austin, Tex.: Sweet Publishing Co., 1979), 7. ⁵King James Version (KJV), New King James Version (NKJV), New American Standard Bible (NASB), Revised Standard Version (RSV). ⁶New English Bible (NEB). ⁷American Standard Version (ASV). ⁸New International Version (NIV). ⁹“అపొస్తలులు” అనే పదాన్ని Glossary లో చూడు. ¹⁰యోహాను పేతురుకు జతపనివచ్చినట్టును, యాకోబు చంపబడినట్టును చెప్పబడ్డాయి.

¹¹J.W. McGarvey, *New Testament Commentary on Acts of Apostles*, vol. 1 (Delight, Ark.: Gospel Light Publishing Co., n.d.), viii. ¹²ఉదాహరణకు, అపొ. 1:19 లో, “అకెల్లము” అంటే, “రక్షణమి” యని వారి సాంతభాషలో ఉండేది. “అంటే, అరామి భాష”. ¹³McGarvey, ix; Jimmy Allen *Survey of Acts* [Searcy, Ark; By the Author, 1986], 10. ¹⁴ఉదాహరణలో - లూకా 4:35; 9:39; 18:25 - (గ్రీకులో వైద్య పద ప్రయోగాలున్నాయి గాని, తర్జుమాల్లో ఆ పదాలు అలాగే దింపబడలేదు. ¹⁵“వారి

సాంతభాష' అరామి అని అపా. 1:19 అంటుంది; కొలస్సీ. 4:10, 11, 14లో లూకా “సున్నతి గలవారినుండి” అంటే యూదుల యొద్దనుండి వేరుచేయబడ్డాడు. అంతేకాక “లూకా” అనేది గ్రీకు పేరు. ¹⁶Anti-Marcionite Prologue, Western Text of Acts 11:28. అతనిది త్రోయ అని, ఫిలిప్పీ లేక యికా ఎక్కడోనని కొందరు పండితులుంటున్నారు. అతడు వివాహంగాని, పిల్లలుగాని లేనివాడని 84 సంవత్సరముల ప్రాయంలో చనిపోయాడని Anti-Marcionite Prologue - అంటుంది. ¹⁷Glossaryలో “Prophecy” అనేమాటను చూడు. ¹⁸లూకా 1:3లో “ఘనతపహించిన” అనే బిరుదు ఉపయోగింపబడింది. అపొస్తలుల కార్యక్రమం (1:1) ఆ పదం లేదు. ఒకవేళ దానిలో అంత ప్రత్యేకత లేకయేపోవచ్చు. రెండుకలిసి ఒకే గ్రంథంగా ఉన్న దినాల్లో సహితం యిలాటి నమూనాయే ఉపయోగించబడింది. I. Howard Marshall, *The Acts of the Apostles, The Tyndale New Testament Commentaries*, gen. ed. R. V. G. Tasker - (Grand Rapids, Mich.: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1980), 18-19. ¹⁹ఈ రెండింటి మధ్య పరస్పర ఏకీభావం ఉంది గనుక- ఏ భావం ఉపయోగింపబడిందనేది అంత ప్రాముఖ్యం కాదు. ²⁰ఈ కథ Barclayలో ఉంది.

²¹కొత్తనిబంధనలోని ఏ యితర లేఖకుడు తన రచనలను యిలా సందోధించలేదు. ²²యోహాను 20:30-31; 1యోహాను 1:4 ఉద్దేశాన్ని సూచించే ప్రతిపాదనలకు ఉదాహరణలు. ²³ఇవి ఎలా రుజువు చేయబడ్డాయో, అపా. 17:6, 8; 28:7లను వివరించేటప్పుడు ఉదహరించబడ్డాయి. ²⁴“Possible Sources Used by Luke” అనే వ్యాసంలో చూడవచ్చు. ²⁵దైవీకమైన ఈ మూలాన్ని అనేకమంది వ్యాఖ్యానకర్తలు గుర్తించకపోవడం బహు వింతగా ఉంది. ²⁶మార్కోనులు - “యేసు చేయుటను బోధించుటను కొనసాగించారు” అన్న దాన్ని అపొస్తలుల చేశారు. ఆయన ఆరోహణమైన తరువాత అమెరికా వెళ్లి, వారికి ప్రత్యేకమైన ప్రత్యేకత నిచ్చాడట (మార్కోను గ్రంథం). ²⁷కొత్తనిబంధన లేఖకుల్లో యిలా లూకా మాత్రమే కాదు. ప్రకటన 1-3ల్లో యోహాను, తన స్థానిక సంఘాల మధ్య “సంచరించుచున్న” యేసును కనుగొని, ఆయనయొక్క సజీవ ప్రసన్నతను గూర్చి తెలియజేశాడు - ప్రకటన 1:13, 20; 2:1లను గమనించు. ²⁸ఈ సంగతులను బయలుపరచేటప్పుడు పరిశుద్ధాత్మయే అభ్యంతరపడి యుండవలసియుందిగాని, ఆయన తన్ను బయలు పరచుకొనడానికి గాక యేసును బయలుపరచడానికే వచ్చినందున (యోహాను 15:26; 16:14) తనకు సమన్వయం లేకుండాపోయింది. ²⁹మార్కు 16:17-18లోని వాగ్దానపు నెరవేర్పు - అపా. 28:1-6లో పౌలు సర్పించే కరవబడి నంతవరకు - ప్రయోగించు కొన్నట్లు సూచించబడింది. ³⁰మిషన్లు సూత్రాలను పద్ధతులను కనుగొనడానికి క్రైస్తవ యూనివర్సిటీల్లో (Christian universities) అపొస్తలుల కార్యగ్రంథాన్ని చదువుతారు.

³¹“Notes on the Text Used in These Studies” అనే దానికి “The Western Text” అనేది సహాయకరమైన వ్యాసం. అది తరువాత సంచితంలో ప్రత్యక్షమౌతుంది. ³²F. F. Bruce, *The Book of Acts, The New International Commentary on the New Testament*. rev. ed. (Grand Rapids, Mich.: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1988), 30లో ఈ మాటలు కోట్ చేయబడ్డాయి. ³³అపొస్తలుల కార్యాలను పౌలుయొక్క తీర్పుకు “defence brief” గా లూకా ఉద్దేశించాడనడం పొరపాటు. ³⁴రోమా ప్రభుత్వంలో చట్టబద్ధమైన, చట్టబద్ధంకాని మతాలన్నాయి. చట్టబద్ధమైన మతాలు రోమీయొక్క ఆదరణ పొందాయి. రోమా ప్రభుత్వంలో యూదా మతం చట్టబద్ధమయ్యింది. కడపటికి, క్రైస్తవ్యం చట్టబద్ధంకాని మతంగా ప్రకటించబడి, రోమా ప్రభుత్వంచే అణచబడింది. ³⁵రెండవ శతాబ్దపు రెండవ భాగంలో - పేతురు, పౌలుల మరణానంతరం అపొస్తలుల కార్యాల వ్రాయబడిందని ఐరేనియస్ వ్రాశాడు. అయితే ఈ విషయంలో అతడు తప్పుచేసిన్నట్టు పండితులందరూ నమ్ముతున్నారు. ³⁶లూకా అపొస్తలులైన యాకోబుయొక్క మరణాన్ని దాఖలు చేశాడు. అది గ్రీకులో ఎనిమిది మాటల్లోనే సూచించబడింది - (అపా. 12:2). ³⁷పౌలు చెరనుండి విడిపింపబడి సువార్త ప్రయాణాలు చేసినట్లున్నా, స్వతంత్రంపొందిన కొద్దికాలంలో మొదటి తిమోతి పత్రిక వ్రాసినట్లున్నా ... తిరిగి బంధించబడి అతడు చంపబడినట్లున్నా (2 తిమోతి 4:6-8) పండితులు నమ్ముతారు. ³⁸ఈ ప్రాంతానికి పౌలు వచ్చినప్పుడు, లూకా పౌలుతో ఉన్నాడు (అపా. 21:17); ఆ ప్రాంతాన్ని పౌలు విడిచినప్పుడు, లూకా అతనితోకూడా వెళ్లాడు (27:1).